

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Економічний факультет

Кафедра фінансів і кредиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

/Роман ГРЕШКО/

«27» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»

вибіркова

Освітньо-професійна програма: Фінанси, банківська справа та страхування
Спеціальність: 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Галузь знань: 07 «Управління і адміністрування»
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Факультет: економічний
Мова навчання: українська

Чернівці 2025 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Фінансова політика органів місцевого самоврядування» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», затвердженої рішенням Вченої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича від 03.04.2023 року, протокол № 3, та введеної в дію наказом ректора № 118 від 03.04.2023 р.

Розробник: **Сокровольська Наталія Ярославівна**, доцент кафедри фінансів і кредиту, кандидат економічних наук, доцент

Викладач: **Сокровольська Наталія Ярославівна**, доцент кафедри фінансів і кредиту, кандидат економічних наук, доцент

Погоджено з гарантом ОП **Наталія БАК**

Затверджено на засіданні кафедри фінансів і кредиту

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 року

Завідувач кафедри **Петро НІКІФОРОВ**

Схвалено методичною радою економічного факультету

Протокол № 1 від «27» серпня 2025 року

Голова методичної ради **Ірина НІКІФОРАК**

Мета навчальної дисципліни: формування у здобувачів теоретичних знань і практичних навичок щодо сутності та організації фінансової політики органів місцевого самоврядування, особливостей формування й використання місцевих бюджетів, методів планування і регулювання доходів і видатків, аналізу ефективності прийнятих рішень у сфері муніципальних фінансів. Дисципліна спрямована на оволодіння здобувачами інструментами оцінки фінансового стану територіальних громад, умінням застосовувати нормативні показники, використовувати методи прогнозування та фінансового менеджменту для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Пререквізити. Навчальна дисципліна «Фінансова політика органів місцевого самоврядування» вивчається після опанування блоків базових економічних і фінансових дисциплін, зокрема «Фінанси», «Гроші та кредит», «Податкова система». Це забезпечує засвоєння матеріалу на більш високому рівні та формування комплексного бачення ролі місцевих фінансів у фінансовій системі держави.

Результати навчання. Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» (ОП «Фінанси, банківська справа та страхування») вивчення дисципліни «Фінансова політика органів місцевого самоврядування» сприяє формуванню таких компетентностей і програмних результатів навчання:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в ході професійної діяльності в галузі фінансів, банківської справи та страхування або в процесі навчання, що передбачає застосування окремих методів і положень фінансової науки та характеризується невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- навички пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність працювати в команді та виконувати різні ролі;
- здатність до навчання та оволодіння сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності:

- здатність розуміти сутність фінансів, їх роль у системі економічних відносин;
- здатність застосовувати фінансові інструменти у професійній діяльності;
- здатність до формування фінансової політики на рівні держави та територіальних громад;
- здатність здійснювати аналіз фінансових операцій та приймати обґрунтовані рішення;
- здатність обґрунтовувати управлінські рішення у сфері публічних фінансів.

Програмні результати навчання

Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію,

Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Опис навчальної дисципліни Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	III	V	3	90	15	30	-	-	45	-	залік

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	л	п	лаб.	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи організації фінансів ОМС						
Тема 1. Сутність, складники та засади організації фінансів ОМС	10	1	4	-	-	5
Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади	10	1	4	-	-	5
Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади	10	2	4	-	-	4
Тема 4. Доходи, видатки, запозичення, міжбюджетні трансферти у фінансовій політиці ОМС	10	2	4	-	-	4
Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні	10	2	4	-	-	4
Разом за ЗМ1	50	8	20	-	-	22
Змістовий модуль 2. Аналіз фінансової політики органів місцевого самоврядування						
Тема 6. Визначення, мета та завдання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації	10	2	4	-	-	4
Тема 7. Методологічний підхід до оцінювання стану фінансової діяльності ОМС	15	3	4	-	-	8
Тема 8. Досвід зарубіжних країн у реалізації фінансової політики ОМС	15	2	2	-	-	11
Разом за ЗМ 2	40	7	10	-	-	23
Усього годин	90	15	30	-	-	45

Тематика лекційних занять з переліком питань

№ п/п	Назва теми з основними питаннями
1	Тема 1. Сутність, складники та засади організації фінансів ОМС Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади 1. Поняття місцевих фінансів. 2. Складники фінансової системи ОМС. 3. Функції місцевих фінансів.

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Принципи організації місцевих фінансів. 5. Фінансова автономія та правове регулювання. 6. Визначення та сутність фінансової політики ОМС. 7. Принципи та цілі фінансової політики. 8. Стратегічне та оперативне планування. 9. Суб'єкти реалізації фінансової політики.
2	<p>Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття місцевих бюджетів <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення місцевого бюджету (Бюджетний кодекс України). 2. Роль і значення в системі публічних фінансів. 3. Місцеві бюджети як інструмент реалізації повноважень ОМС. 2. Бюджетна система України та місце місцевих бюджетів <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура бюджетної системи України. 2. Розмежування повноважень між рівнями влади. 3. Децентралізація та субсидіарність у бюджетних відносинах. 3. Склад і структура місцевих бюджетів <ol style="list-style-type: none"> 1. Доходи (податкові, неподаткові, офіційні трансферти). 2. Видатки (поточні та капітальні). 3. Бюджетне сальдо, дефіцит/профіцит. 4. Доходи та видатки місцевих бюджетів 5. Бюджетне планування та прогнозування <ol style="list-style-type: none"> 1. Прогноз місцевого бюджету на середньострокову перспективу. 2. Основи складання бюджетів. 3. Взаємозв'язок з місцевими цільовими програмами. 6. Фінансова база ОМС як сукупність ресурсів <ol style="list-style-type: none"> 1. Що включає фінансова база ОМС: бюджети, майно, податкові повноваження. 2. Роль комунального майна у фінансовій базі. 3. Проблеми наповнення фінансової бази: тінізація, слабкий облік, субвенційна залежність. 7. Значення фінансової спроможності територіальних громад <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття фінансової спроможності. 2. Критерії фінансової незалежності. 3. Інструменти підвищення фінансової автономії громад. 8. Виклики та проблеми в організації місцевих бюджетів <ol style="list-style-type: none"> 1. Залежність від трансфертів. 2. Недостатній розвиток місцевих податків. 3. Неєфективність бюджетних витрат. 4. Ризики у плануванні. 9. Напрями удосконалення фінансової бази ОМС <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення дохідної бази. 2. Залучення інвестицій, фандрайзинг. 3. Запровадження електронного бюджету. 4. Кращі практики з країн ЄС.
3	<p>Тема 4. Доходи, видатки, запозичення, міжбюджетні трансферти у фінансовій політиці ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура доходів місцевих бюджетів <ol style="list-style-type: none"> 1. Власні (місцеві) податки та збори. 2. Закріплені державою доходи. 3. Офіційні трансферти: дотації, субвенції. 2. Види видатків місцевих бюджетів <ol style="list-style-type: none"> 1. Поточні (соціально-культурна сфера, ЖКГ, апарат управління). 2. Капітальні (інфраструктура, інвестиційні проєкти).

	<p>3. Запозичення органів місцевого самоврядування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішні та зовнішні запозичення. 2. Муніципальні облігації. 3. Обмеження та порядок здійснення. <p>4. Міжбюджетні трансферти</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Базова та реверсна дотації. 2. Цільові та інші субвенції (освітня, медична, інфраструктурна). 3. Фінансове вирівнювання та стимулювання. <p>5. Проблеми формування дохідної та видаткової частин бюджету</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нерівномірність податкової бази. 2. Залежність від трансфертів. 3. Обмеженість джерел інвестицій.
4	<p>Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Етапи бюджетного процесу <ol style="list-style-type: none"> 1. Планування. 2. Складання проекту бюджету. 3. Розгляд, затвердження. 4. Виконання. 5. Звітність та контроль. 2. Особливості складання місцевих бюджетів <ol style="list-style-type: none"> 1. Програмно-цільовий метод. 2. Середньострокове бюджетне планування. 3. Виконання місцевого бюджету <ol style="list-style-type: none"> 1. Казначейське обслуговування. 2. Контроль за цільовим використанням коштів. 4. Бюджетна звітність і контроль <ol style="list-style-type: none"> 1. Форми звітності. 2. Аудит і внутрішній фінансовий контроль. 3. Роль фінансового комітету ради. 4. Громадський контроль
5	<p>Тема 6. Визначення, мета та завдання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність фінансової діяльності ОМС <ol style="list-style-type: none"> 1. Як елемент державного управління на місцевому рівні. 2. Зв'язок з політичними, соціальними та економічними процесами. 2. Мета фінансової діяльності <ol style="list-style-type: none"> 1. Забезпечення сталого розвитку громади. 2. Формування самодостатньої фінансової бази. 3. Завдання фінансової діяльності <ol style="list-style-type: none"> 1. Планування бюджетів і прогнозування доходів. 2. Підвищення ефективності витрат. 3. Залучення альтернативних джерел фінансування. 4. Децентралізація як фактор трансформації фінансової політики <ol style="list-style-type: none"> 1. Передача повноважень і фінансових ресурсів на місця. 2. Переваги та ризики для громад. 5. Практичні моделі ефективної фінансової діяльності ОТГ (за матеріалами UNDP) <ol style="list-style-type: none"> 1. Результативна дохідна політика. 2. Механізми прозорого управління майном та фінансами. 3. Моделі залучення інвестицій.
6	<p>Тема 7. Методологічний підхід до оцінювання стану фінансової діяльності ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність оцінювання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «фінансова діяльність ОМС».

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Значення оцінювання в системі управління місцевими фінансами. 3. Мета і завдання оцінки ефективності управлінських рішень. 2. Необхідність оцінювання фінансової діяльності ОМС <ol style="list-style-type: none"> 1. Прозорість і підзвітність перед громадою. 2. Виявлення проблем у дохідній та видатковій частинах бюджету. 3. Підвищення ефективності розподілу ресурсів. 3. Методологічні основи оцінювання фінансової діяльності ОМС <ol style="list-style-type: none"> 1. Комплексний, системний та динамічний підхід. 2. Оцінювання з урахуванням впливу зовнішнього середовища (економіка, законодавство, соціальна ситуація). 3. Принципи: об'єктивність, достовірність, регулярність, відкритість. 4. Об'єкти та суб'єкти оцінювання <ol style="list-style-type: none"> 1. Об'єкти: доходи, видатки, бюджетний процес, управління майном, боргова політика. 2. Суб'єкти: державний аудит, місцева рада, незалежні аудитори, громадські організації. 5. Основні підходи до оцінювання <ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняльний підхід (бенчмаркінг з іншими громадами). 2. Нормативний підхід (відповідність до державних норм і стратегій). 3. Ефективнісний підхід (оцінка результативності використання ресурсів).
7	<p>Тема 7. Методологічний підхід до оцінювання стану фінансової діяльності ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інструменти оцінювання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування <ol style="list-style-type: none"> 1. Бюджетна звітність: річні звіти, квартальні баланси. 2. Аудиторські висновки та фінансовий аналіз. 3. Інформаційні системи: IAC "LOGICA", SMART-FIN, онлайн-аналітика. 2. Ключові показники оцінювання фінансової діяльності ОМС <ol style="list-style-type: none"> 1. Рівень фінансової самодостатності громади. 2. Частка власних доходів у загальному обсязі бюджету. 3. Коефіцієнт дотаційності. 4. Співвідношення капітальних до поточних видатків. 5. Своєчасність бюджетного планування та виконання. 3. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів <ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз програмно-цільового методу. 2. Результативність фінансування соціальних послуг. 3. Показники ефективності інвестиційних проєктів. 4. Роль оцінювання в удосконаленні фінансової політики ОМС <ol style="list-style-type: none"> 1. Коригування бюджетних пріоритетів. 2. Посилення стратегічного планування. 3. Визначення напрямків фінансової децентралізації. 5. Типові проблеми в системі оцінювання <ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатня кількість фахівців на місцях. 2. Низький рівень цифровізації. 3. Політична заангажованість та формалізм. 6. Перспективи удосконалення оцінювання фінансової діяльності ОМС <ol style="list-style-type: none"> 1. Впровадження цифрового моніторингу в режимі реального часу. 2. Поширення практик відкритих бюджетів. 3. Навчання кадрів для оцінювання
8	<p>Тема 8. Досвід зарубіжних країн у реалізації фінансової політики ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Світові тенденції у фінансовій політиці органів місцевого самоврядування <ol style="list-style-type: none"> 1. Децентралізація як ключовий тренд у реформуванні фінансової політики ОМС. 2. Розширення повноважень громад та посилення їх фінансової самостійності. 3. Зростання ролі громадянської участі в бюджетному процесі.

	<p>2. Фінансова політика органів місцевого самоврядування в країнах Європейського Союзу</p> <p>3. Фінансова політика органів місцевого самоврядування у США та Канаді</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Високий рівень фінансової автономії місцевих органів влади. 2. Використання муніципальних облигацій як джерела довгострокового фінансування. 3. Доступ до кредитних ринків і стимулювання державно-приватного партнерства (ДПП). <p>4. Інститути та інструменти фінансової політики ОМС за кордоном</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Спеціалізовані фінансові агенції, які підтримують проекти місцевого розвитку. 2. Механізми фінансового вирівнювання між багатими та бідними громадами. 3. Участь громадян у бюджетному процесі: партисипативне бюджетування. <p>5. Уроки для України</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переїняття практик розширення податкової автономії ОМС. 2. Впровадження сучасних моделей фінансового контролю й прозорості. 3. Використання досвіду стратегічного бюджетного планування на місцевому рівні. 4. Розвиток інструментів залучення інвестицій в межах фінансової політики ОМС.
--	---

Тематика практичних занять з переліком питань

№ п/п	Назва теми (питання/завдання)
1.	<p>Тема 1. Сутність, складники та засади організації фінансів ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що таке фінанси ОМС, і як вони співвідносяться з державними фінансами? 2. Які джерела формують фінансову базу органів місцевого самоврядування? 3. Які принципи лежать в основі організації місцевих фінансів? 4. Як співвідносяться функції фінансів ОМС із завданнями управління територією? 5. Які особливості фінансів сільських/міських громад?
2.	<p>Тема 1. Сутність, складники та засади організації фінансів ОМС</p> <p>Ситуаційні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Побудуйте структуру фінансової системи умовної громади (до 10 тис. жителів). 2. Визначте фінансові ресурси, які громада може контролювати напряму, а які — частково або зовсім ні. <p>Кейс: Бахмутська громада залучила ініціативу з підтримки бюджетної прозорості через систему "Відкритий бюджет". Які елементи фінансів ОМС були задіяні?</p>
3.	<p>Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Яка мета та структура фінансової політики ОМС? 2. Які суб'єкти формують та реалізують фінансову політику? 3. Як співвідносяться фінансова політика та бюджетна стратегія? 4. Які показники ефективності фінансової політики використовуються? 5. Як громада може забезпечити фінансову самодостатність?
4.	<p>Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади</p> <p>Ситуаційні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розробіть короткострокову фінансову політику громади (2 роки). 2. Запропонуйте механізм підвищення дохідної частини бюджету без

	<p>підвищення ставок податків.</p> <p>Кейси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тростянецька ТГ провела фінансову діагностику перед запуском індустріального парку. Які елементи фінансової політики були ключовими? 2. У Червоноградській ТГ створили програму підтримки малого бізнесу. Як це вплинуло на місцеву дохідну політику?
5.	<p>Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що таке місцевий бюджет і які його функції? 2. З яких джерел формується дохідна частина бюджету? 3. Які статті є обов'язковими для фінансування? 4. Як формується та виконується бюджет? 5. Яку роль відіграє програмно-цільовий метод?
6.	<p>Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Складіть спрощений проєкт бюджету на 1 рік (доходи + видатки). 2. Проаналізуйте реальний бюджет громади через openbudget.gov.ua. <p>Кейси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Глухівська ТГ оптимізувала видатки на освіту. Як змінився розподіл бюджетних коштів? 2. У Славутській ТГ змінено підхід до формування бюджету на основі запитів мешканців — які плюси та мінуси?
7.	<p>Тема 4. Доходи, видатки, запозичення, міжбюджетні трансферти у фінансовій політиці ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які типи доходів формують бюджет громади? 2. Які основні напрямки видатків для ОМС? 3. Що таке міжбюджетні трансферти? Як вони класифікуються? 4. Коли громада може здійснювати запозичення? 5. Як визначається доцільність фінансування за рахунок трансфертів?
8.	<p>Тема 4. Доходи, видатки, запозичення, міжбюджетні трансферти у фінансовій політиці ОМС</p> <p>Ситуаційні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розрахуйте співвідношення власних доходів та трансфертів у бюджеті обраної громади. 2. Складіть модель сценарію залучення коштів через муніципальні облігації. <p>Кейси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Новоукраїнська ТГ залучила кошти обласного бюджету та субвенцію. Як співвідношення трансфертів вплинуло на бюджет? 2. Полтавська ТГ розглядала можливість випуску облігацій для фінансування інфраструктури. Які ризики та переваги?
9.	<p>Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які ключові етапи бюджетного процесу? 2. Хто є відповідальним за складання проєкту бюджету? 3. Як відбувається участь громадськості? 4. Які типові помилки в бюджетному плануванні? 5. Як забезпечується контроль за виконанням?
10.	<p>Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні</p> <p>Ситуаційні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Побудуйте хронологію бюджетного процесу на прикладі міської громади. 2. Підготуйте опис громадських слухань щодо бюджету. <p>Кейси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сновська ТГ залучила мешканців до обговорення бюджету. Які механізми участі були використані?

	2. ОМС не затвердила бюджет до 1 січня — блокування видатків. Як вийти із ситуації?
11.	<p>Тема 6. Визначення, мета та завдання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Як змінилася фінансова самостійність ОМС після децентралізації? 2. Які виклики виникають у новоутворених громадах? 3. Які інструменти забезпечують самодостатність? 4. Як війна вплинула на структуру доходів/видатків? 5. Як громади адаптують бюджетування до нових умов?
12.	<p>Тема 6. Визначення, мета та завдання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації</p> <p>Ситуаційні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зіставте дохідну базу громади «до» і «після» об'єднання. 2. Розробіть короткостроковий антикризовий фінансовий план для громади під час війни. <p>Кейси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Куликівська ТГ розширила дохідну базу через комунальне майно. Як це вплинуло на бюджет? 2. Смолінська ТГ зменшила залежність від трансфертів завдяки програмам підтримки підприємництва.
13	<p>Тема 7. Методологічний підхід до оцінювання стану фінансової діяльності ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які методи використовуються для оцінювання фінансової діяльності ОМС? 2. Як застосовується аналіз фінансової самодостатності? 3. Які індикатори свідчать про перевищення боргового навантаження? 4. Як оцінюється ефективність використання капітальних видатків? 5. Які проблеми виникають під час оцінювання фінансової діяльності?
14.	<p>Тема 7. Методологічний підхід до оцінювання стану фінансової діяльності ОМС</p> <p>Ситуаційні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проведіть порівняльний аналіз бюджетів двох ОТГ однакового населення: яка з них має вищу фінансову спроможність і чому? 2. На основі даних порталу openbudget.gov.ua побудуйте фінансовий профіль своєї громади. <p>Кейси:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Горностаївська ТГ – громада з невеликим населенням стабільно показує профіцит. Які управлінські рішення до цього призвели? 2. Березівська ТГ (Сумщина) — показник дотаційності становить понад 60%. Визначте ризики для сталого розвитку громади та запропонуйте рішення. 3. Софіївська ТГ залучила кредит у МФО для модернізації ЖКГ. Чи зменшилась фінансова стійкість у зв'язку з борговим навантаженням?
15.	<p>Тема 8. Досвід зарубіжних країн у реалізації фінансової політики ОМС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Які моделі місцевого самоврядування використовують у ЄС? 2. Як у країнах ЄС забезпечується фінансова автономія муніципалітетів? 3. Які інструменти застосовуються для місцевого фінансування інвестицій? 4. Як працює система муніципальних облігацій? 5. Що з зарубіжного досвіду може бути реалізовано в українських громадах? <p>Ситуаційні завдання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Порівняйте фінансову модель муніципалітетів Німеччини та України: які джерела доходів мають переваги? 2. Розробіть план адаптації партисипативного бюджетування на основі досвіду Польщі у своїй громаді. <p>Кейси:</p>

<p>1. У гміні Козьєнце після адміністративної реформи зросла частка власних доходів до 55%. Які дії сприяли зміцненню податкової бази?</p> <p>2. В муніципалітеті Брауншвейг діє система середньострокового бюджетування з громадською участю. Які інструменти можна запровадити в Україні?</p> <p>3. Місцеві бюджети мають право надання місцевих податкових пільг. Чи є ризики бюджетної нестійкості в такій системі?</p>

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота здобувачів з дисципліни «Фінансова політика органів місцевого самоврядування» спрямована на узагальнення, засвоєння та закріплення знань по кожній темі. Вона включає такі види робіт: опрацювання лекційного матеріалу, рекомендованої літератури, підготовку до практичних занять, ситуаційних завдань, розгляд питань, які виносились на самостійне вивчення, вирішення практичних ситуацій. Оцінювання самостійної роботи здійснюється в межах балів, виділених на тему.

№ п/п	Назва теми	Завдання для самостійної роботи
1	Тема 1. Сутність, складники та засади організації фінансів ОМС	<p>1. Охарактеризуйте поняття «фінанси місцевого самоврядування» та їх місце у фінансовій системі держави.</p> <p>2. Назвіть складові елементи фінансів ОМС.</p> <p>3. Які принципи лежать в основі функціонування місцевих фінансів?</p> <p>4. Як організовується управління місцевими фінансами?</p> <p>5. Визначте роль комунальної власності у формуванні фінансової бази ОМС</p>
2	Тема 2. Фінансова політика місцевих органів влади	<p>1. Що включає в себе поняття «фінансова політика» на місцевому рівні?</p> <p>2. Назвіть основні суб'єкти формування та реалізації фінансової політики ОМС.</p> <p>3. Які інструменти використовує місцева влада у фінансовій політиці?</p> <p>4. Які принципи формування ефективної фінансової політики?</p> <p>5. Як фінансова політика враховує пріоритети громади?</p>
3	Тема 3. Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади	<p>1. Визначте функції та значення місцевого бюджету.</p> <p>2. Назвіть основні джерела надходжень до місцевих бюджетів.</p> <p>3. Охарактеризуйте програмно-цільовий метод бюджетування.</p> <p>4. У чому полягає особливість планування капітальних і поточних видатків?</p> <p>5. Як забезпечується збалансованість місцевого бюджету?</p>
4	Тема 4. Доходи, видатки, запозичення, міжбюджетні трансферти у фінансовій політиці ОМС	<p>1. Які доходи формують власну та закріплену частину бюджету ОМС?</p> <p>2. Які є типи видатків і як визначаються їх пріоритети?</p> <p>3. Що таке міжбюджетні трансферти та які їх види існують?</p> <p>4. У яких випадках громади можуть здійснювати запозичення?</p>

		5. Як трансфери впливають на фінансову незалежність громади?
5	Тема 5. Бюджетний процес на місцевому рівні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Опишіть основні етапи бюджетного процесу на місцевому рівні. 2. Які документи супроводжують формування проєкту бюджету? 3. Як відбувається затвердження та оприлюднення місцевого бюджету? 4. Яка роль громадськості у бюджетному процесі? 5. Як здійснюється контроль та аудит місцевого бюджету?
6	Тема 6. Визначення, мета та завдання фінансової діяльності органів місцевого самоврядування ОТГ в умовах децентралізації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які завдання покладаються на ОМС у сфері фінансів після об'єднання? 2. Як децентралізація змінила систему фінансування громад? 3. Що таке фінансова спроможність громади? Як вона визначається? 4. Які інструменти підвищення фінансової самостійності ОТГ ви знаєте? 5. Як війна в Україні вплинула на організацію фінансової діяльності ОМС?
7	Тема 7. Методологічний підхід до оцінювання стану фінансової діяльності ОМС	<ol style="list-style-type: none"> 1. Що є об'єктом та суб'єктом оцінювання фінансової діяльності ОМС? 2. Які методи використовують для оцінювання ефективності бюджетного управління? 3. Охарактеризуйте основні показники фінансової стабільності громади. 4. Як можна оцінити ефективність реалізації бюджетних програм? 5. Які джерела інформації застосовуються для оцінювання фінансової діяльності?
8	Тема 8. Досвід зарубіжних країн у реалізації фінансової політики ОМС	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які моделі фінансування місцевого самоврядування застосовують країни ЄС? 2. Як забезпечується фінансова автономія муніципалітетів у Польщі/Німеччині/Франції? 3. Які механізми місцевого запозичення використовують за кордоном? 4. У чому полягає суть муніципального партнерства у фінансуванні публічних послуг? 5. Які елементи зарубіжного досвіду можуть бути застосовані в Україні?

Методи навчання

Методи формування професійної компетентності:

- вербальні методи (розповідь, пояснення, лекція, бесіда, консультація);
- наочні методи (презентація, ілюстрація, візуалізація);
- робота з інформаційними ресурсами (навчально-методичною, науковою, законодавчо-нормативною літературою та інтернет-ресурсами);
- комп'ютерні засоби навчання (онлайн ресурси);
- самостійна робота;
- дистанційне навчання з використанням Moodle.

Методи формування практичних умінь і навичок:

- наочні методи (розв'язування виробничих ситуацій);
- виконання практичних завдань з переліку завдань для самостійної роботи студентів;
- вербальні методи (дискусія);
- аналіз нормативних документів;
- кейс-метод.

Система контролю та оцінювання

Методи поточного контролю:

- усне опитування, в тому числі експрес-опитування;
- письмове (в тому числі фронтальне) опитування;
- тестування (в тому числі на знання глосарію);
- розрахункові роботи;
- захист результатів виконаних завдань і досліджень.

Форма підсумкового контролю – залік.

Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю

При усних відповідях: повнота розкриття питання (повна, достатньо повна, неповна); логіка викладання матеріалу; використання різноманітних (у тому числі іноземною мовою) джерел інформації; аналітичні міркування, уміння роботи порівняння, висновки; уміння аналізувати теоретичні проблеми з урахуванням світової та вітчизняної практики.

При виконанні практичних завдань: повнота розкриття питання, аргументованість і логіка викладення матеріалу, використання різноманітних джерел, законодавчих актів, прикладів і фактичного матеріалу тощо; правильність проведення розрахунків відповідно до норм чинного податкового законодавства; цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи.

Вищими балами оцінюється самостійний обґрунтований погляд здобувача щодо конкретної практичної ситуації або проблеми.

3-4 балами оцінюється відповідь студента, який у повному обсязі володіє матеріалом з навчальної дисципліни, обізнаний з усіма поняттями та адекватно оперує ними під час відповідей на поставлені запитання, ознайомлений зі спеціальною літературою. Для отримання вищого балу студент повинен продемонструвати творчу самостійність, здатність аналізувати факти, логічно мислити, ставити запитання та шукати на них відповіді. При оцінці враховуються вміння аргументувати власні судження теоретичними та фактичними положеннями, а також повне виконання завдань для самостійної роботи.

2,5-3 балами оцінюється відповідь студента за умови достатньо повного володіння знаннями з навчальної дисципліни. Відповідь повинна бути правильною, обґрунтованою. Одночасно можливі дві-три несуттєві помилки чи деяка неповнота відповіді, кострубатість і скутість у висловленій думці. Завдання для самостійної роботи студент виконав не повною мірою.

2-2,5 балами оцінюються знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Завдання для самостійної роботи студент виконав частково.

0-2 балом оцінюють відповідь, коли теоретичні й фактичні знання студент відтворює репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу чи порівняння. Завдання для самостійної роботи студент не виконав.

Дедлайни: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (мінус 1 бал за кожен день порушення дедлайну).

Максимальна кількість балів складає: за перший модуль – 40 балів, за другий модуль – 20 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)		Кількість балів	Сумарна кількість
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	(залік)	балів
8	8	8	8	8	8	8	4	40	100

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Максимальна кількість балів, яку здобувач може отримати в процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів здобувач набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (залік).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
	оцінка (бали)	пояснення за розширеною шкалою
зараховано	A (90 – 100)	відмінно
	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
незараховано	FX (35-49)	незадовільно (з можливістю повторного складання)
	F (1-34)	незадовільно (з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання)

З дисципліни «Фінансова політика органів місцевого самоврядування» проводиться залік в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни, і в терміни, передбачені графіком освітнього процесу.

Заліковий білет містить наступні завдання: 2 теоретичних питання з дисципліни (10 балів), чотири тестові завдання (по 2,5 бали, сумарно 10 балів) і виробничу ситуацію (20 балів).

10 балів ставиться за повне розкриття теоретичного питання. У випадку неповної відповіді зберігається відсоткове відношення розкриття відповіді та бального оцінювання.

20 балів здобувач отримає за повне та правильне (відповідно до чинного законодавства; без розрахункових помилок) розв'язання виробничої ситуації.

Після підготовки конспекту відповіді та розв'язання виробничої ситуації здобувач усно відповідає викладачу. Після відповіді здобувачу можуть бути поставлені додаткові питання.

В процесі відповіді здобувачу можуть бути поставлені додаткові питання.

Також залік може бути проведений у письмовій формі.

У випадку отримання менше 50 балів за результатами загального підсумкового контролю, здобувач обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академічної заборгованості.

Оцінка передбачає такі знання та вміння:

Оцінка	Знання	Вміння
Здобувач:		
зараховано A (90 – 100)	<ul style="list-style-type: none"> – має всебічні та глибокі знання навчального матеріалу за програмою дисципліни; – засвоїв знання щодо теоретичних засад фінансової політики органів місцевого самоврядування; – глибоко розуміє основну літературу та сучасні публікації з проблематики 	<ul style="list-style-type: none"> – вміє вільно виконувати практичні завдання, передбачені програмою; – вміє використовувати додаткову літературу, грамотно викладати програмний матеріал; – дає вичерпні, повні, грамотні

	реалізації фінансової політики органів місцевого самоврядування	відповіді на програмні запитання; – демонструє навички творчого мислення
зараховано В (80-89)	– показав повні знання навчального матеріалу за програмою курсу, здатний до їхнього поповнення та оновлення в процесі подальшого навчання і практичної діяльності; – опрацював основну літературу, ознайомився з додатковою літературою, рекомендовану програмою	– успішно виконав передбачені програмою практичні завдання без суттєвих зауважень; – вміє використовувати на практиці програмні настанови, розв'язувати тестові завдання
зараховано С (70-79)	– показав достатні знання навчального матеріалу за програмою курсу, має здатність до їхнього поглиблення в процесі подальшого навчання та практичної діяльності; – опрацював основну літературу, рекомендовану програмою	– вдало виконав передбачені програмою завдання без критичних зауважень; – здатний використовувати на практиці програмні настанови, розв'язувати тестові завдання
зараховано D (60-69)	– має достатні знання тільки основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання й наступної роботи за спеціальністю; – ознайомився з основною літературою, яка рекомендована програмою.	– виконав практичні завдання в межах програмних вимог; – допускає неточності при розв'язанні тестів, виконанні практичних завдань; – не повною мірою здатний пов'язати теоретичний матеріал з практичними завданнями
зараховано Е (50-59)	– має знання тільки основного програмного матеріалу в обсязі, який дозволяє подальше навчання; – ознайомився з основною літературою, яка рекомендована програмою.	– виконав практичні завдання в межах програмних вимог; – допускає упущення, неточності та помилки при розв'язанні тестів, виконанні практичних завдань; – не може пов'язати теоретичний матеріал з практичними завданнями
незараховано з можливістю перескладання FX (35-49)	– не володіє системою знань навчального матеріалу дисципліни; – допускає грубі помилки у відповідях; – має недостатній рівень знань для самостійного оволодіння програмним матеріалом без додаткової підготовки	– допускає принципові помилки під час вирішення передбачених програмою практичних завдань; – показує невміння орієнтуватися в основній літературі і законодавчо-нормативних документах.

<p>незараховано з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання F (1-34)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – не володіє системою знань навчального матеріалу дисципліни; – допускає неприпустимі помилки у відповідях; – має рівень знань, який не дозволяє самостійно оволодіти програмним матеріалом і вимагає додаткового прослуховування навчальної дисципліни 	<ul style="list-style-type: none"> – не вміє вирішувати передбачені програмою практичні завдання; – не вміє орієнтуватися в основній літературі і законодавчо-нормативних документах.
---	---	---

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Що таке фінансова політика органів місцевого самоврядування?
2. Які функції виконує фінансова політика ОМС?
3. Назвіть основні цілі та завдання фінансової політики громади.
4. Що є об'єктом і суб'єктом фінансової політики ОМС?
5. Які чинники впливають на ефективність фінансової політики на місцевому рівні?
6. Що таке фінансова самодостатність територіальної громади?
7. Як формується фінансова база ОМС?
8. Які джерела наповнення місцевого бюджету належать до власних?
9. Яку роль відіграють місцеві податки у формуванні доходної частини бюджету?
10. У чому полягає суть податкової децентралізації?
11. Які види доходів надходять до місцевих бюджетів України?
12. Які є види видатків місцевих бюджетів?
13. Як розподіляються повноваження у сфері формування місцевих бюджетів?
14. Що таке програмно-цільовий метод бюджетування?
15. Які переваги програмно-цільового підходу на місцевому рівні?
16. Як здійснюється планування бюджету в ОМС?
17. Що таке бюджетний процес на місцевому рівні?
18. Назвіть основні етапи місцевого бюджетного процесу.
19. Які документи супроводжують формування та затвердження бюджету?
20. Яку роль відіграє громадськість у бюджетному процесі?
21. Як здійснюється контроль за використанням бюджетних коштів?
22. Що таке міжбюджетні трансферти? Назвіть їх види.
23. Що таке базова дотація і для чого вона надається?
24. Як визначається обсяг субвенцій на освіту та медицину?
25. У яких випадках ОМС можуть залучати запозичення?
26. Які обмеження встановлено для місцевих запозичень?
27. Як трансферти впливають на фінансову незалежність громади?
28. Що таке муніципальні облігації та як їх можна використати?
29. Що таке місцевий фінансовий план розвитку?
30. Які ключові показники ефективності фінансової політики ОМС?
31. Як визначити рівень фінансової спроможності громади?
32. Які методи оцінювання фінансової діяльності використовуються в Україні?
33. Які ризики притаманні фінансовій політиці ОМС?
34. Як воєнний стан вплинув на місцеві фінанси?
35. У чому полягає децентралізація фінансів?
36. Як децентралізація змінила структуру доходів громад?
37. Як змінилися функції ОМС після фінансової децентралізації?
38. Як здійснюється моніторинг фінансової діяльності ОМС?
39. Що таке індикатори бюджетної стабільності?

40. Які інструменти фінансового контролю використовують ОМС?
41. Як органи місцевого самоврядування можуть забезпечити прозорість фінансів?
42. Що таке партисипативне бюджетування?
43. Які переваги участі громадськості у формуванні бюджету?
44. Як відбувається аудит місцевих фінансів?
45. Яка роль Державної казначейської служби в обслуговуванні місцевих бюджетів?
46. Які інформаційні ресурси доступні для аналізу місцевих бюджетів?
47. Як використовується портал openbudget.gov.ua для оцінки бюджету громади?
48. Які цифрові інструменти допомагають у фінансовому плануванні ОМС?
49. Як формується резервний фонд місцевого бюджету?
50. Які причини виникнення дефіциту місцевого бюджету?
51. Як громади можуть ліквідувати дефіцит бюджету?
52. Що таке фінансова дисципліна в ОМС?
53. Яку роль відіграє комунальне майно у формуванні доходів громади?
54. Як громада може підвищити ефективність використання фінансових ресурсів?
55. Які є зарубіжні моделі фінансування місцевого самоврядування?
56. Які елементи фінансової політики країн ЄС можуть бути адаптовані в Україні?
57. Що таке фінансова децентралізація у Польщі?
58. У чому полягає досвід Німеччини щодо місцевих фінансів?
59. Як використовуються муніципальні облігації у США?
60. Що заважає впровадженню ефективної фінансової політики в українських громадах?

Зарахування результатів неформальної освіти

У ЗВО діє Порядок визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (<https://www.chnu.edu.ua/media/4g5fzssb/poriadok-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-ta-abo-informalnoi-osvity.pdf>)

Здобувач освіти має право на «Фінансова політика органів місцевого самоврядування». Студент може пройти відповідні онлайн-курси, які попередньо будуть погоджені з викладачем дисципліни. Тематика таких курсів має відповідати програмі дисципліни та попередньо погоджується з викладачем. Отримані результати навчання подаються на розгляд фахової комісії, яка здійснює їх оцінювання та ухвалює рішення про офіційне визнання.

Рекомендована література

- основна

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Бюджетний кодекс України: від 8 липня 2010 року № 2456-VI.
3. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : Постанова Кабінету міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 215.
4. : Наказ Державної казначейської служби України від 29 квітня 2013 року № 68
5. Про бюджетну класифікацію: Наказ Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 р. № 11.
6. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні. DESPRO. К. : ТОВ «Софія». 2012. С. 76.
7. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю .Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. К. 2017. 107 с.

8. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. К.: 2017. 119 с.
9. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси : навч. посіб. / В. В. Волкова, Н. І. Волкова. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. 105 с.
10. Грубляк О.М., Сокровольська Н.Я. Бюджетний менеджмент: посібник для самостійного вивчення дисципліни. Чернівці, 2018. 126 с. URL: https://docs.google.com/document/d/1Lv1eQAOhmC2euzHV2kqC6ZXrS_e_64cS/edit.
11. Опарін В. Ф. (ред.) Фінансова політика органів місцевого самоврядування : навч. посіб. / за ред. В. Ф. Опаріна. К. : Центр учбової літератури, 2021. 240 с.
12. Перевознюк В. І. Фінансова політика держави: теоретичні основи та практичні механізми : монографія / В. І. Перевознюк. К. : Знання, 2020. 312 с.
13. Програма розвитку ООН (ПРООН), Мінфін України, U-LEAD з Європою. Фінансові операції для органів місцевого самоврядування : аналіт. посіб. К. : ПРООН, 2021. 78 с.
14. Сидорович М. *Муниципальні фінанси* : навч. посіб. – Київ : НаУКМА, 2021. – 68 с. – (Серія «Могилянський підручник»).

- додаткова

1. Корбутяк А.Г., Сокровольська Н.Я. Фінансування повноважень органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації *Ефективна економіка*. № 11.2018. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2018/104.pdf
2. Крайник О., Лазорищак М. Управління фінансовими ресурсами територіальних громад. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 1 (958). Ч. 2. С. 197-209
3. Методологія стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. URL: https://surdp.eu/uploads/files/SP_OTG_Methodology_UA.pdf.
4. Місцеві фінанси. Підручник. За ред. Кириленко О.П. 2-ге видання. 2015. 460 с.
19. Місцеві фінанси у схемах і таблицях: навч. посіб. ; за заг. ред. В. М. Федосова. К. : КНЕУ, 2010. 600 с.
5. Місцеві фінанси: навч. посіб. Л. Т. Гораль [та ін.]. Івано-Франків.нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2015. 255 с.
6. Місцеві фінанси: навч. посіб. О. Й. Вівчар, О. Б. Курило, В. М. Кащишин. Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. 258 с.
7. Муниципальні фінанси: навч. посіб. За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2015. 360 с.
8. Сокровольська Н.Я., Дембіцька А.В. Використання ефекту синергії в управлінні фінансово-економічним розвитком громади. *Молодий вчений*. 2019. №5(2). С. 589-592 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_5%282%29_73
9. Сокровольська Н.Я., Корбутяк А.Г., Юрій Е.О., Гаватюк Л.С. Фінанси територіальних громад : навч. посіб. Чернівці: Рута, 2019. 200 с. (5 д.а. власного авторського тексту)
10. Сокровольська Н.Я., Пуша А.В.. Сучасний стан видатків місцевих бюджетів. *Молодий вчений*. 2018. №11(2). С. 1198-1202. URL: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/molv_2018_11\(2\)_163.pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/molv_2018_11(2)_163.pdf)
11. Сокровольська Н.Я., Хамига Ю.Я. Корупція як один із чинників, що впливає на ризик фінансового шахрайства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*, Том 29 (68). № 6. 2018. С.137-39 http://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/29_68_6/31.pdf

12. Старостенко Г.Г. Бюджетна система: навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2006. 240с.
13. Сунцова С.О. Місцеві фінанси України : навч. посібн. К. : ТОВ "Центр навчальної літератури", 2010. 488 с.
14. Korbutiak A., Lysenko Z., Sokrovska N. United territorial communities in Ukraine in the context of fiscal decentralization /et al./ *Problems and Perspectives in Management*. Volume 17, Issue#2, pp. 217-227 URL:<https://businessperspectives.org/journals/problems-and-perspectives-in-management/issue-318/united-territorial>
15. Sokrovska, N., Kucher, G., Pyvovarov, K., Mazur, H., & Poliak-Sverhun, M. (2025). The Functioning of Ukraine's Budgetary System in Wartime Conditions. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 15(2), 268–277. <https://doi.org/10.32479/ijefi.17548>
<https://econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/17548>
16. Sokrovska, Nataliia et al. The Impact of Economic Recession on the Financial Support of State Functions during Crisis Situations. *Theoretical and Practical Research in Economic Fields*, [S.l.], v. 15, n. 2, p. 350-364, june 2024. ISSN 2068-7710. Available at: <<https://journals.aserspublishing.eu/tpref/article/view/8471>>. doi: [https://doi.org/10.14505/tpref.v15.2\(30\).15](https://doi.org/10.14505/tpref.v15.2(30).15)

Інформаційні ресурси

1. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=9&year=2019&budgetType=LOCAL>
2. Місцеві бюджети. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/local-budgets>
3. Державна казначейська служба України – <http://www.treasury.gov.ua>
4. Державна служба фінансового моніторингу України - <https://fiu.gov.ua/>
5. Державна статистична служба України – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Місцеві бюджети. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=26400100000>
7. Рахункова палата України – <https://rp.gov.ua/home/>
8. Міжнародний центр перспективних досліджень : веб-сайт. URL: <http://icps.com.ua/>
9. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
10. Державна казначейська служба України : веб-сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua>
11. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/>
12. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Портал «Децентралізація» (посібник ПРООН) : веб-сайт. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/563/UA-UNDP-financial-operations-for-local-gov-ATC-1.pdf>
14. Місцеві фінанси в умовах воєнного стану : Асоціація міст України : веб-сайт. URL: <https://auc.org.ua/novyna/miscevi-finansy-v-umovah-voennogo-stanu>
15. Інфраструктура фондового ринку : Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України : веб-сайт. URL: <http://www.smida.gov.ua/>
16. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
17. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД) : веб-сайт. URL: <http://www.ibser.org.ua/>
18. Портал «Ціна держави» : веб-сайт. URL: <http://cost.ua/>

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами: «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/jxdbs0zb/etychnyi-kodeks_chernivets_koho-natsionalnoho-universytetu.pdf; «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwwb/polozhennia-chnupro-plahiat-2023plusdodatku-31102023.pdf>.

Здобувачі повинні самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання. В разі використання чужих ідей, розробок, тверджень, обов'язковим є посилання на джерела інформації. Списування під час контрольних заходів має наслідком отримання незадовільної оцінки за відповідний вид роботи.